

Ο πόλεμος θα τελειώσει

Ο **Στάθης Καλύβας**, βραβευμένος συγγραφέας, καθηγητής «Arnold Wolfers» Πολιτικών Επιστημών και διευθυντής του Προγράμματος «Order, Conflict and Violence» του Πανεπιστημίου Yale, στην Α.Υ.

Της ΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΜΠΙΡΜΠΛΗ

Με φόντο τις κινητοποιήσεις των «αγανακτισμένων», το νομοσχέδιο για την παιδεία, τις συνεχείς απεργίες, την απειλή της χρεοκοπίας, συναντώ το βραβευμένο συγγραφέα και καθηγητή Σ.Κ., ψύχραιμο. Ίσως γιατί βλέποντας τα πράγματα από τη γεωγραφική και ψυχολογική απόσταση ενός Έλληνα του εξωτερικού δεν νιώθει την ασφυξία και την οργή που νιώθει η ελληνική κοινωνία. Πριν λίγο καιρό τον είχα ακούσει να επιχειρηματολογεί πειστικά υπέρ του φεύγματος στο δίλημμα «Μένω ή φεύγω των πρόθυμων και ικανών νέων Ελλήνων» στο ντιμπέιτ της Intelligence Squared Greece και τώρα μου μιλάει με ενθουσιασμό για το θερινό σχολείο στην Αρχαία Ολυμπία, που οργανώνει δέκα χρόνια τώρα με ένα φίλο του, σεμινάρια σε πολύ υψηλό επίπεδο και με πολύ λίγα χρήματα, μια ουσιαστικά αυτοχρηματοδοτούμενη προσπάθεια με 80 περίπου φοιτητές που έρχονται, γνωρίζουν τη χώρα μας και ενθουσιάζονται.

Τι είναι ή τι δεν είναι το κίνημα των «Αγανακτισμένων»; Είναι λίγο από όλα. Είναι τελείως αντιφατικό και αρνητικό και παρότι γίνονται όλες αυτές οι συζητήσεις που προσπαθούν να καταλήξουν σε κάποια θετικά πρόσημα, όταν ξεφεύγουν από την κριτική και μιλούν για το τι δέον γενέσθαι, συναντάς ένα συνδυασμό απίστευτων αφελειών ή καινολογιών. Η χρησιμότητα, στο βαθμό που υπήρχε, ήταν πιο πολύ της έκφρασης μίας κριτικής και μίας αγανάκτησης. Ξέρουν τι δεν θέλουν, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι ξέρουν τι θέλουν.

Η ολοκληρωτική απονομιμοποίηση της πολιτικής τάξης έβγαλε στους δρόμους τη μεσαία τάξη. Αυτό έχει κάποια ιστορική σημασία; Είναι δύσκολο να πει κανείς, γιατί θα εξαρτηθεί πολύ και από τις εξελίξεις. Προς το παρόν, η πολιτική τάξη ανθίσταται όσο μπορεί. Είναι τρομερό το πόσο μικρές αλλαγές έχουν συμβεί στο πολιτικό προσωπικό. Κάποια στιγμή θα υπάρξει μία ανανέωση, δεν υπάρχει αμφιβολία. Κάνοντας μια συγκριτική έρευνα για το ποιες είναι οι πολιτικές επιπτώσεις αυτού του είδους των οικονομικών κρίσεων, διαπίστωσα είναι ότι σε χώρες που έχουν θεσμοποιημένα πολιτικά συστήματα και κόμματα, όσο βαθιά και να είναι η κρίση, συνήθως, οι αλλαγές συμβαίνουν μέσα από τους υπάρχοντες πολιτικούς οργανισμούς. Ακόμα και στην Αργεντινή, τα κόμματα που υπάρχουν είναι τα ίδια χωρίς ριζικές αλλαγές. Σε πλούσιες χώρες το κοινοβουλευτικό καθεστώς δεν τίθεται σε κίνδυνο. Μιλούν διάφοροι για εμφυλίους, για επαναστάσεις και τέτοιες μεγαλοστομίες, αλλά τουλάχιστον στη συγκριτική εμπειρία δεν διαπιστώνει κανείς τέτοια φαινόμενα.

Η κοινωνική ανοχή σε ακραίες αντιδράσεις δοκιμάζει τα όρια μεταξύ δημοκρατικής και αντιδημοκρατικής συμπεριφοράς. Αυτά τα συμπτώματα ενέχουν κίνδυνο για τη Δη-

μοκρατία; Όχι, δεν το πιστεύω. Είναι κακό με την έννοια του ότι χαμηλώνει το επίπεδο, δημιουργεί πεδίο δράσης για άτομα που έχουν μία τάση προς τέτοιες συμπεριφορές, αλλά δεν πιστεύω ότι θέτει συστημικό ζήτημα. Στην Ελλάδα φωνάζουμε πιο πολύ από ό,τι στην πραγματικότητα δρούμε. Πιστεύω ότι πολλές φορές συγχέουμε τη φωνή και την αγανάκτηση με τη ριζοσπαστική πράξη. Μάλιστα, θα έλεγα ότι φωνάζοντας κανείς εκτονώνεται και δεν προχωράει και σε πράγματα πιο ακραία.

Το φθινόπωρο ξεκίνησε θερμό. Θα υπάρξει κοινωνική έκρηξη; Γιατί υπάρχει μια τέτοια ρητορική... Υπάρχει, αλλά δεν νομίζω ότι ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Μπορεί να έχουμε φαινόμενα σαν κι αυτά, υπονομευτικές δηλώσεις. Αλλά δεν νομίζω ότι αυτό μπορούμε να το ονομάσουμε κοινωνική έκρηξη. Ακόμα και να είχαμε επεισόδια μεγαλύτερης έκτασης, δεν νομίζω ότι θα παρήγαγε κάποιο πολιτικό αποτέλεσμα αξιο λόγου. Το μόνο αποτέλεσμα που θα παρήγαγε ήταν ακριβώς το αντίθετο, δηλαδή θα συσπείρωνε τον κόσμο εκείνο που θα φοβόταν για την ασφάλειά του, για την περιουσία του. Μην ξεχνάμε ότι η Ελλάδα και οι Έλληνες είναι λαός μικροαστικός, με μεγάλη προσκόλληση στην περιουσία τους. Δηλαδή τη μια φωνάζεις και λες μεγάλες κουβέντες και κρεμάλες, αλλά όταν απειλείται η ιδιοκτησία σου και η ασφάλειά σου, τότε τα πράγματα είναι διαφορετικά.

Παρά τη σοβαρή κρίση εμπιστοσύνης προς τα δύο μεγάλα κόμματα δεν βλέπουμε τα

«Το κλειδί της ιστορίας είναι να μη φύγουμε από το σκληρό πυρήνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης**»**

κόμματα της Αριστεράς να εξαργυρώνουν πολιτικά την κρίση. Πιστεύετε ότι έχουν κάτι να προτείνουν; Σε καμία περίπτωση. Είναι κινήματα διαμαρτυρίας και εκεί βασίζονται την ύπαρξή τους. Από τη στιγμή που θα αναγκαζόταν να έμπαιναν σε μία διαδικασία θετικών προτάσεων, θα έχαναν το λόγο της ύπαρξής τους, θα μεταμορφώνονταν σε κάτι που δεν θέλουν τα ίδια να γίνουν. Αυτό θα ήταν θετικό για την κοινωνία, γιατί απουσιάζει αυτή τη στιγμή ένας διαφορετικός λόγος, αλλά δεν είναι σε θέση, εκ των πραγμάτων, να κάνουν αυτό το βήμα. Το εντυπωσιακό είναι

ότι και η διαμαρτυρία δεν πιάνει, τους αποδίδει ένα μικρό κέρδος, αλλά είναι πολύ μικρό. Το μεγάλο γεγονός της κρίσης είναι ότι ενώ υπάρχει πλήρης απονομιμοποίηση στο πολιτικό σύστημα όπως λειτουργεί αυτή τη στιγμή, υπάρχει μία κρίση εκπροσώπησης. Βλέπουμε στις δημοσκοπήσεις εδώ και καιρό ότι αν και

ο περισσότερος κόσμος αντιδρά στο δικομματισμό και στα υπάρχοντα κόμματα, αυτό δεν μεταφράζεται σε ένα κύμα υποστήριξης για τα κόμματα της Αριστεράς. Αυτό θα έπρεπε να τους προβληματίσει, αλλά δεν τους προβληματίζει γιατί δεν είναι αυτός ο στόχος τους, δεν ενδιαφέρονται να γίνουν κόμματα εξουσίας. Είναι ένας ρόλος που τον έχουν μάθει, που αισθάνονται πολύ άνετα μέσα σε αυτόν, ο ρόλος της διαμαρτυρίας, του κοινωνικού κινήματος περισσότερο από ό,τι του κόμματος, και αυτό πιστεύω τους καταδικάζει ουσιαστικά στο πολιτικό περιθώριο.

Ποιος φταίει που φτάσαμε ως εδώ; Μία σειρά από πρακτικές, τόσο στον κοινωνικό και πολιτιστικό χώρο, με την ευρεία έννοια του όρου, όσο και στον οικονομικό και πολιτικό, που ξεκίνησαν και εντάθηκαν το '81, με την άνοδο του ΠΑΣΟΚ. Η διακυβέρνηση του Κώστα Καραμανλή έφερε τα πράγματα στα άκρα με τον εκτροχιασμό του δημοσιονομικού και την προσπάθεια ουσιαστικά να λειτουργήσει ως ένα καινούργιο ΠΑΣΟΚ, μοιράζοντας χρήματα δεξιά και αριστερά, χωρίς καμία πρόθεση να κάνει ουσιαστικές αλλαγές, και με αυτή την έννοια έχει τεράστια ευθύνη.

Η ρητορική της Νέας Δημοκρατίας για ένα «άλλο μείγμα πολιτικής» έχει ουσία; Πιστεύω ότι δεν έχει αυτή τη στιγμή κάποια ουσία και ότι αν βρεθούν στην εξουσία θα συναντήσουν τα ίδια προβλήματα και θα έχουν την ίδια αδυναμία να αντιμετωπίσουν. Εξακολουθούν να παίζουν αυτό το παιχνίδι μίας στείρας αντιπολίτευσης, το οποίο έπαιξε και το ΠΑΣΟΚ με τα γνωστά αποτελέσματα, δηλαδή καλλιεργώντας εντυπώσεις και ελπίδες που δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα. Είναι τελείως κοντόφθαλμη η στρατηγική αυτή, διότι επιδιώκει την κατάκτηση της εξουσίας χωρίς την ικανότητα εξάσκησης της.

Το μοντέλο της αδιαλλαξίας αναπαράγεται από κόμματα, συνδικάτα και ΜΜΕ. Μπορεί με αυτά τα δεδομένα η κοινωνία να βρει το κουράγιο για τις σκληρές αλλά απαραίτητες αλλαγές; Πιστεύω ότι βρισκόμαστε ακόμα στη φάση που όλοι προσπαθούν να δι-

ατηρήσουν από την πολύ μικρότερη πίτα του μέλλοντος ένα μεγαλύτερο κομμάτι, γι' αυτό γίνεται αυτή η φασαρία. Αλλά σύντομα θα συνειδητοποιηθεί ότι τα περιθώρια είναι πολύ περιορισμένα. Όση φασαρία και να κάνεις, όσο και να παλέψεις, αυτό που θα κερδίσεις θα είναι πολύ μικρό και δεν θα αξίζει τον κόπο. Είμαστε σε μια φάση ενός, ας πούμε, επιθανάτιου ρόγχου του παλιού συστήματος, το οποίο ακόμα δεν έχει παραδεχθεί ότι τελειώσε, έστω και αν αυτοί που είναι στα πράγματα το αντιλαμβάνονται. Στην επόμενη φάση θα αναγκαστούμε να ξαναφτιάξουμε με βάση τα καινούργια δεδομένα.

Έχουν φτάσει να συζητούν την έξοδο της χώρας μας από το ευρώ. Θέλουμε τελικά να είμαστε μέλη της ευρωπαϊκής οικογένειας; Θα έλεγα ότι για πολύ κόσμο, κυρίως άνω των 40, η Ευρώπη ήταν πάντα η αίσθηση ενός στόχου ευημερίας, ενός τρόπου ζωής και standard διαβίωσης που πάντα έπρεπε να επιδιώξουμε. Να γίνουμε Ευρώπη δηλαδή. Σε ένα δεύτερο επίπεδο ήταν οι πρακτικές διευκολύνσεις της καθημερινής ζωής, από τις επιδοτήσεις των αγροτών μέχρι τα ευρωπαϊκά προγράμματα, για όσους θα μπορούσαν να τα εκμεταλλευτούν. Αυτό ήταν η Ευρώπη, δεν ήταν ένα πολιτικό project με σαφές περιεχόμενο. Αυτό που βλέπω να υπάρχει ως αλλαγή είναι στη γενιά των 40 και κάτω, που μεγάλωσαν ουσιαστικά μόνο μέσα σε αυτό το κλίμα: φοιτητές που με τα προγράμματα Erasmus έκαναν σπουδές στο εξωτερικό, άλλοι που πήγαν για μεταπτυχιακά, άλλοι που ταξίδεψαν πολύ, που είναι στο internet, που έχουν μια πολύ μεγαλύτερη εξωστρέφεια. Για αυτή τη γενιά, την κάτω των 40, η Ευρώπη δεν είναι κάτι το αφηρημένο και το απομακρυσμένο, είναι καθημερινή πραγματικότητα. Το καταλαβαίνεις στον τρόπο που μιλούν και σκέφτονται, είναι πολύ πιο ευρωπαϊκός με την έννοια ότι συγκλίνει με αυτά που γράφονται και λέγονται σε άλλες χώρες, έστω και αν δεν αρθρώνεται με τρόπο πολιτικά συνειδητοποιημένο.

Ο πρωθυπουργός λέει ότι η κατάσταση της χώρας είναι όμοια με πόλεμο... Το κλειδί της ιστορίας είναι να μη φύγουμε από το σκληρό πυρήνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, γιατί εκτός θα είναι για πολύ δύσκολο να φτιάξεις τα πράγματα, ιδιαίτερα στη γεωπολιτική περιοχή που βρισκόμαστε. Αυτό είναι το πρώτο στοιχείο. Το δεύτερο είναι το μεγάλο, το συστημικό, να ξεπεραστεί η κρίση σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αν και εκεί δεν έχουμε τη δυνατότητα να επηρεάσουμε τα πράγματα τόσο πολύ. Το τρίτο είναι, από τη στιγμή που θα ξεπεραστεί η κρίση, σιγά-σιγά να ξαναβάλουμε τα πράγματα σε καινούργιες βάσεις. Όταν είσαι σε ένα σκάφος που είναι μέσα στην καταιγίδα δεν μπορείς να σκεφτείς για το μετά. Υπάρχει ένα πολύ ενδιαφέρον βιβλίο, το οποίο κυκλοφόρησε στη δεκαετία του '70, που λέγεται «Every war must end» (Όλοι οι πόλεμοι πρέπει να τελειώσουν), στο οποίο βασικά το επιχείρημα είναι ότι όταν γίνεται ο πόλεμος δεν σκέφτεσαι τι θα συμβεί μετά με συστημικό και πρακτικό τρόπο. Η μόνη πραγματικότητα που ζεις είναι της τρικυμίας, το μυαλό σου δεν μπορεί να λειτουργήσει διαφορετικά. Πρέπει όμως ένα κομμάτι της σκέψης μας να το αφιερώσουμε στο μετά, να μη θεωρούμε ότι επειδή τώρα υπάρχει κρίση αυτό θα είναι η μόνιμη πραγματικότητα. **Α**

athens voice.gr

Διαβάστε ολόκληρη τη συνέντευξη